

Bİ'SET, HİCRET VE MÎRAC EKSENİNDE;

EMANET, MEDENİYET VE HIRKA-İ ŞERİF

Muharrem Hilmi Şenalp, Mustafa Küçükaşcı

Fotoğraflar: Mustafa Aksay

Hz. Adem ile Hz. Havva validemizin Dünya'ya hicretleri ile başlayıp, Hz. Nuh'un, Hz. Lut'un, Hz. Salih'in, "Ben Rabbime muhacirim (*hicret edenim*) (*Ankebut, 26*)" diyen Hz. İbrahim'in, Hz. Yusuf'un, Hz. Musa'nın, Hz. Yunus'un ve nihayet Efendimizin hicretleri ile devam eden gelenek, ilk muhacirler olan ilk sahabelerin Mekke'den, Medine'leri olan Habeşistan'a yolculukları, Hz. Veysel Karânî'nin, İbrahim Ethem'in hicreti, Muhyiddin Arabi Hazretleri'nin Endülüs'ten Konya ve Şam'a, Hz. Mevlana'da Mekke'leri olan Belh'den Medine'leri olan Konya'ya, aşk ve muhabbet hicreti şeklinde tecelli etmiştir. Efendimiz'in Mekke'den Medine'ye hicretleri yanında, Mîrac hadisesi de kemal manasıyla bir hicret-i hakîkîdir.

Hak Tealâ Hazretleri Mirac'da Efendimize, bazen ehadiyyetinin celâlini göstermiş, bazen de samedaniyyetinin cemâliyle tecelli buyurmuşlardır.

İsmâil Hakkı Bursevi Hazretleri'nin ifadesi ile

"... ve illâ makâm-ı müşâhadede her nerede olsalar onlar için hâil yoktur. Bu cihettendir ki, Cenâb-ı Nübüvvet'in (sav) mîracı seyr-i âyât-ı melekûtiyye için idi, yoksa hücre-i şerîfelerinde oldukları halde dahi müşâhede-i cemâle kâdirlerdi."¹

Tarîkat edebi olan "Ayak mühürleyip durma" hâdisesinin hakikatinin Mîrac'da vukû bulunduğu rivayet edilir. "Hz. Peygamber (sav), mîracda "kâbe kavseyn" makamına ulaşıp, Refref ile yetmiş bin hicâbı geçip Rû'yetullah'ta semâ ve istiğrak haline düştüğünde, Vâcip Teâlâ Hazretleri, "Dur yâ Muhammed!" diye hitap etti. Hz. Rasûlün (sav), "Duracak yer yoktur, nerede durayım?" diye sorması üzerine Allah Teâlâ, "Sağ ayağını sol ayağının üzerine basarak dur." Buyurdu. Efendimiz de bu emre itaat etti. Bu sebeple dervişler "dârda mühredâr olup" yani sağ ayağını sol ayağının üzerine koyup durmakla Hz. Peygamber'in (sav) sünnetine uyarlar."² Mirac'da vuku bulan bu hâdisede, Ahmediyet Muhammediyet'e zemin teşkil ederek, Muhammediyet ise Rû'yetullaha nail olmak hasebiyle Ahmediyet'e tekaddüm etti. Zaman ve zemîni olan âlem-i imkân ve âlem-i nâsuttan, zamansız, mekansız ve zeminsiz âlem-i lâhut'a bir yol açıldı, Kâbe-kavseyn makamında mîrac ve vuslat bu sûretle vâki oldu. Tasavvuftaki 'nazar ber kadem' de bu sır sebebiyledir.

¹ İsmâil Hakkı Bursevi, Kitâb'ün-Netice, cilt 1, s.379.

² Mehmed Serhan Tayşî, Tarîkat Kıyafetleri, s. 235. ; Delâilü'l Hayrat Tercümesi, Kara Dâvud Efendi. Bu rivayet ayrıca İsmail Hakkı Hazretlerinin Eyüp Kütüphanesi'nde bulunan bir risâlesinde dahi geçmektedir.

Ferid Kam Bey, mîrac hadisesindeki bu sırrı şu kıt'a ile terennüm etmiştir:

Bir mislini getirmiş olsaydı kilik-i kudret
Beytül'î kasîd olurdu manzûme-i cihanda
Mısraısın ki sun'un berceste tâ ezelden
Ferdiyyetinle kaldın dîvân-ı kün-fekân'da.

Mirac gecesi Efendimiz Cebrail tarafından, Taif dönüşü sığındığı Ümmü Hâni'nin evinden alınır, Harem-i Şerif'e götürülür. Sırtına nurdan bir hırka konulur, burada giydirilir, yakut kemer kuşatılıp, zümrütten asa ve naleyn verilir. Zemzem kuyusundan abdest aldırılarak, Kâbe yedi defa tavaf ettirilir, Makam-ı İbrahim'de iki rekat namaz kılıp, Hatim'e gelip oturur ve oradan Kudüs'te Beyt-ül Makdis'e gelerek uruca başlar. Cebrail Aleyhisselam Rasulullah (sav) Efendimiz'i hilâfet ve nübüvvetini izhâr etmesi için, Kâbe'de giydirmiştir. Tarîkatlarda sâlikin hilâfet alması ve hırka (libas) giydirilmesi de işte bu geleneğe uyarak uygulanır³.

Fahr-i Kâinat Efendimiz mîractan önce Mescid-i Aksâ'da bütün enbiyaya imam olup, iki rekat namaz kıldırıldı. Bu namazın ezanını Hz. Cibril okumuş ve ilk okunan ezan da bu ezan olmuştur. Kudüs'te Kubbet'üs Sahra ile Mescid-i Aksâ'nın bulunduğu Harem-i Şerif alanı, kemiyet itibarıyla de tam olarak 124.000 Peygamberi alacak büyüklüktedir.

Tasavvufî kaynaklarda, Efendimiz'in otuz dört defa Mîrac yaptıkları, Mîrac'dan döndüklerinde başlarında tac ve yeşil amâme olduğu, sahabelerin o kiske ile gördüklerinde, onun Mîrac'dan döndüğünü anlayıp, tebrik ettikleri ve Hırka-i Şerif'in de diğer çehizlerle birlikte Mirac'da giydirildiği rivayet olunmaktadır. Hırka, tac ve amâme gibi çehizlerin ve bunların giyilmesinin hangi manaya tekabül ettiği hakkında Muhyiddin-i Arabi Hazretleri, Fütihat-ı Mekkiyye'de şöyle buyurmuşlardır: "Bizim indimizde hırka, ancak sohbet, terbiye, edeblenme ve güzel ahlaktan ibarettir ve buna takva elbisesi denir." Neseb'ul-Kitab'ul-Hırka adlı eserlerinde ise "Hırka" için "Bu elbisenin aslı, Allah'ın benim sırrıma ilka ettiği, kalbime üflediği kadarıyla şudur: Allah, kulunun kalbini giyinmiştir". Çünkü hadis-i kudsîde "Semavat ve arza sığmadım, mü'min kulumun kalbime sığımdım" buyurulmuştur. Kur'an-ı Kerim'de "Ey Ademoğulları! Size edeb yerlerinizi örtecek libas inzâl ettik, hil'at indirdik; fakat takva elbisesi elbette en hayırlısıdır. Bu işte Allah'ın ayetlerindendir, gerektir ki düşünür ibret alırlar." (*Âraf*, 26) ayeti ile Yunus Emre Hazretleri'nin:

"Dervişlik dedikleri hırka ile tac değil,
Gönlü derviş eyleyen hırkaya muhtac değil."

ifadeleri de aynı manayı işaret eder. Hakikatte "Ölmeden önce ölünüz" hadis-i kudsisi icabınca derviş, nefsini kabir diye tasvir ettiği hırkasına defneder ve kendi hicretini gerçekleştirir.

³ Mehmed Serhan Tayşî, a.g.e. s.19-20.

Nur Dağı'nda, Hira Mağarası'ndaki uzlet ve yalnızlık, ferdî hikmetin aslı olan, kurbiyyet sırrıyla, her şeyi terk ederek başka bir diyarda, başka bir vasatta, Hak ve Hakikat için bütün beşeriyetin yükünü yeniden omuzlayarak, varlık-yokluk sırrı kovalamanın adı olan, "hicret" başladığında, ilk durak olan Sevr Mağarası'nda medeniyet tesis eden ve yoğuran yeni bir devir başlamıştı.

Hicretin başında Efendimiz'le Hz. Ebubekir Sevr Mağarası'na sığındıklarında, onları takip eden müşriklerin rehberi ve iz sürücüsü Kûrz bin Alkâme "işte burada iz kesildi" dedi. Sevr Mağarası'nda bu kutlu misafirleri müşriklerden korumak için, ilahi irade ile bir örümcek mağaranın ağzını örmüş ve iki güvercin yuva yapmıştı. Hicretin başında Mekke'den ayrıldıktan sonra, üç gün kaldıkları Serv Dağı'nda mağaranın boşluğunu sınırlayan örümcek ağıyla, İslam Medeniyeti'nin bu ilk mekânında yeni bir devir başlamıştı. Bu sebeble, bu sırra mebni olarak İslam San'atı ve Mimarisi'nde birim (*vahîd-i kıyâsî*) olarak seçilen en küçük uzunluk ölçüsü "târ-ı ankebut" denilen örümcek telidir. İki güvercin ise, Hz. İbrahim'in kalbî itminan için "Ya Rabbi! Ölülerini nasıl dirilttiğini bana göster"⁴ kıssasını hatırlatır şekilde, kendiliklerinden orada yuva yaptılar. "Evlerin en çürüğü de şüphesiz örümcek evidir, eğer bilselerdi" (Ankebut, 41) ayetinde ifade edildiği üzere, en zayıf şey ile en metin koruma yapılıyor, Efendimizin "Ya Ebâ Bekir! Üzülme! Şübhesiz Allah'ü Teâlâ bizimledir." teslimiyeti, zamanı aşarak hemen karşılık buluyordu.

Yahya Kemal'in 1921 Şubatında yazdığı, "Bu devletin iki manevî temeli vardır: Fâtih'in Ayasofya minarelerinden okuttuğu ezan ki hâlâ okunuyor. Selim'in Hırka-i Saadet önünde okuttuğu Kur'an ki hâlâ okunuyor" şeklindeki satırları, geçmişin içinde yaşanılan zamanın "an"da yaşanıyor halde

---

⁴ Kur'an-ı Kerim'de "İbrahim de bir zaman: 'Rabbim, ölümleri nasıl dirilttiğini bana göster!' demişti. (Allah); 'İnanmadın mı?' dedi, (İbrahim): 'Hayır (inandım), fakat kalbim kuvvet bulsun diye (görmek istiyorum)' dedi. "O halde kuşlardan dördünü tut, onları kendine çek (kendine alıştır), sonra her dağın başına bir parça koy. Sonra onları kendine çağır; koşarak sana gelecekler. Bil ki, Allah daima üstün, hüküm ve hikmet sahibidir." (Bakara, 260) buyurulmaktadır. İbrahim (AS) emr-i ilâhî mûcibince o dört kuşu kesti, etlerini ve kemiklerini birbirine karıştırdı. O karışımından, dört veya yedi dağ üstüne birer parça bıraktı. Başlarını ise yanında tuttu. "Kaz, tavus, karga, horoz buraya gelin!" dediğinde, hemen o parçalar ayrıldı ve kendi parçalarıyla birleştiler. Koşarak İbrahim'in yanına geldiler, başlarıyla da birleşip eski hallerini aldılar. Hz. Mevlana (k.s.) buyuruyor ki "O dört kuş: kaz, tavus, karga ve horoz idi ki, insanlardaki dört huyu temsil ediyorlardı. Kaz hırsıdır, horoz şehvet, makam tavusa benzer, karga ise tûl-û emel'e, karganın emeli ebedi olmak, uzun bir ömre kavuşmaktır, bunu umar durur." Bu dört kuşun kesilmesi, kötü ahlaktan, nefsin heva ve heveslerinden kesilmektir. Abdürrezzak Kâşani, Te'vilât-ı Kâşaniye adlı eserinde, yukarıdaki ayetin te'vili olarak; benzer ifadelerle şöyle der; "İbrahim (AS)'ın, kuşların yalnız başlarını yanında tutması, nefsin tabiat ve âdetlerini öldürüp, yalnız asıllarını muhafaza etmek demektir... Sen bu kuvvetlerin hayatiyle diri iken, bunlar sana muti değil, müstevlîdir, vahşîdir. Emrini kabulden imtina ederler. Fakat sen, bunları öldürürsen, mahv u fenâdan sonra bağışlanma olan hakiki hayat ile diri olursun. Onlar da kendi hayatı ile, nefsin hayatı ile değil, senin hayatınla diri olarak sana mûti ve emrine münkad (boyun eğerler) olurlar. O vakit onları davet ettiğinde sana koşarak gelirler."

geleceğe nasıl intikal edeceğinin harikulade ifadesidir. Bu iki miyar, Hz. Peygamber'in insanlığa en büyük emâneti olan, İslâm Medeniyeti dairesinin etrafında şekillendiği "vahy" (Kur'an-ı Kerim) ve "Sünnet" telâkkîleridir.

Sen bildirdin ki kimdir Allah,
Sensiz kim olurdu andan âgâh.

Fuzûli

Bu çerçevede Allah'a imanın yolu, Rasûl-i Ekrem'e iman, onu yakînen tanımayı, yaptıklarıyla söylediklerini insanın kendi dünyasına mal etmeyi icabettiren bir gâye ve yaratılış hikmetinin hakiki maksadıdır. Hz. Peygamber'e bağlı olanlar O'na uyup, emir ve yasaklarına boyun eğme mes'uliyeti taşıdıkları gibi, davranışlarına tâbi olarak onu nûmune-i imtisal kabul etmekle de mükellefdirler.

Kuran-ı Kerim, bir kimsenin Allah'ı sevmesinin ölçüsünü Hz. Peygamber'e uymakla, numûne alıp almadığıyla alâkalandırmakta ve bunu Hak Teâlâ Hazretleri, Rasûl-i Ekrem'in dilinden "De ki: eğer siz Allah'ı seviyorsanız hemen bana uyun ki Allah da sizleri sevsin ve suçlarınızı mağfiretle örtsün. Allah Gafur'dur, Rahim'dir" ayetiyle beyan buyurmaktadır (*Âl-i İmrân 3/31*).

Âyinedir bu âlem her şey Hak ile kâim,
Mir'ât-ı Muhammed'den Allah görünür dâim.

Endülüslü âlim İbn Hazm, ahiret iyiliğini, dünya bilgeliğini, istikamet üzere hayatı, ahlak güzelliğini kazanmak ve faziletle donanmak isteyenlerin, Hz. Peygamber'i misal almaları gerektiğini ifade eder⁵. Rasûl-i Ekrem'in örnekliğini sadece dinî emirlere göre değil, O'nun hatırasına duyulan derin hürmet ve O'na beslenen vefa duygusu ile alâkalı olduğunu düşünen sahabîlerle ardından gelen nesiller, Hz. Peygamber'e ait olan veya onun tarafından kullanılan eşyayı büyük bir titizlikle korudukları gibi şifa ve teberrük maksadıyla da kullanmışlardır⁶.

Kur'an-ı Kerim'den sonra en güvenilir kitap kabul edilen el-Câmi'u's-sahîh adlı eseriyle tanınan İmam Buhârî (ö. 256/870), "Hz. Peygamber'in zırhı, asâsı, kılıcı, bardağı ve mührü gibi taksiminden söz edilmeyen, kendisinden sonraki halifeler tarafından bir kısmı kullanılıp muhafaza edilen eşyası, âlem-i cemâle intikalinden sonra sahâbe ve diğerlerinin teberrük edegeldikleri saçları, ayakkabıları, kap kacağına ait bab" adı altında bir başlık açarak⁷, mukaddes emanetlere hürmet göstermenin Hz. Peygamber'i sevmenin bir işareti olduğuna delâlet eden anlayışı zikreder⁸. Ömer bin Abdülâzîz, Resûl-i Ekrem'e ait hurma liflerinden örülmüş bir yatak,

⁵ Çağrı, DİA, 30, 445.

⁶ Buhârî, "Vudû", 33; "Libâs", 66; Müsned, 6, 348; Müslim, "Libâs", 10; Vâkıdî, 3, 1108-1109.

⁷ "Fardü'l-humus", 5.

⁸ Zehebî, A'lâmü'n-nübelâ', 4, 42-43.

içi hurma lifiyle doldurulmuş deri bir yastık, yorgan olarak kullandığı Hz. Peygamber'in kokusunun sindiği miskten daha güzel kokan kadife bir örtü, büyükçe bir tabak, bir su tası, bir elbise, bir el değirmeni ve bir ok sadağını odasının yanındaki bir hücrede muhafaza etmiş, günlük olarak ziyaret ettiği gibi, yanına gelenlere de ziyaret ettirmeyi âdet edinmişti.⁹

Hz. Peygamber'in giydiği elbiselerden bürde adı verilen ve günümüze intikal eden iki adet hırkası İstanbul'da muhafaza edilmektedir. Bunlardan Resûl-i Ekrem'in ashabından Kasîdetü'l-Bürde şâiri Kâ'b bin Züheyr'e hediye ettiği ve bugün Topkapı Sarayı'nda sergilenen "Hırka-i Saâdet", Hz. Peygamber'in Veysel el-Karanî'ye verilmesini vasiyet ettiği ve Fatih'te bulunduğu camiye adını veren ise "Hırka-i Şerif" adıyla meşhur olmuştur. Bazen isimlerinin birbirinin yerine kullanıldığı bu hırkalardan Hırka-i Saâdet, halifeler tarafından hâkimiyet alâmeti olarak kullanıldığı için hadis ve tarih kitaplarında genişçe yer bulmuş, Hırka-i Şerif ise şahıslar tarafından muhafaza edildiğinden, erken dönem yazılı kaynaklarında çok fazla yer almamıştır.

Üveys el-Karanî'nin Yemen'deki hayatı, nasıl Müslüman olduğu ve daha sonra yerleştiği Kûfe'deki hayatı, vefatı ve şahsiyetine dair erken dönem kaynaklarında yeterli bilgi yoktur. Bununla birlikte erken dönem hadis, tarih ve tabakât kitaplarında yer alan sınırlı mâlumat, Ferîdüddin el-Attâr'ın XIII. yüzyılın başlarında kaleme aldığı Tezkiretü'l-evliyâ başta olmak üzere umumi menâkıbnâmelerle genişleyerek, Veysel el-Karanî hakkında geniş bir literatürün ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Veysel Karanî'nin hayatı ve şahsiyetine dair eksiklikleri tamamlayıp halk tarafından nasıl bilindiğini ortaya koyması bakımından önemli olan bu bilgilerden, onun İslâm'ı anlatmak üzere Yemen'e giden Müslümanlar vasıtasıyla İslâmiyet'i kabul etmiş olduğu anlaşılmaktadır. Yemen'de deve çobanlığı yaparak geçimini sağlayan Veysel el-Karanî Müslüman olduktan sonra Medine'ye giderek Hz. Peygamber'i ziyaret etmeyi çok arzulamış, fakat yaşlı olan annesinin varlığı buna imkân vermemiştir¹⁰. Bu arada bir fırsatını bulup annesinden kısa süreliğine izin alıp Medine'ye gelmiş, ancak Resûl-i Ekrem'i o gün evde bulamadığı için görüşmemiş, annesinin rızâsını tahsil için, aynı gün büyük bir üzüntü ve hicran içerisinde Yemen'e dönmek mecburiyetinde kalmıştı.

Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuşlardır: "Yedinci kat semaya yükseltildiğimde, Allah-ı Zülcelâlin bana hitabından sonra, dostum Cebrâil elimden tuttu ve beni cennete girdirdi. Orada kırmızı yakuttan bir saray ve içinde kendisi ve üzerindeki kilidi nurdan bir sandık gördüm. Dedim ki; "Dostum Cebrâil, bu sandığın içinde ne var?" Cebrail, "Onda senin ve senden sonra ümmetinin kıyamete kadar övünç vesilesi; fakirlik hırkası var" dedi ve sandığı açtı. Sandıktan

⁹ İbnü'l-Cevzî, el-Vefâ, 2, 555-556.

¹⁰ Zehebî, A'lâmü'n-nübelâ', 4, 29; İbn Hacer, 1, 359.

fakirlik hırkasını çıkararak bana giydirdi ve: “Ya Rasûlallah (sav)! Hak Teâlâ onu sana giydirmemi emretti. Sen de onu sadece hak edenlere ver.”¹¹ dedi.

Bir şeb ki sarây-ı Ümmühânî
Olmuşdı o mâhın âsmânı

Ammâ ki ne şeb emîn-i rahmet
Şeyhu'l-harem-i harîm-i hazret

Mânend-i Bilâl-i sâhib-irfân
Nûr-ı siyeh içre nûr-ı îmân

Gûyâ o şeb-i şeref-meâsir
Veysü'l-Karen idi nûrı zâhir

Yüz sürmege geldi hâk-i pâya
Da'vetli bulundılar âlâya

Hz. Şeyh Gâlib

Hz. Peygamber irtihallerinden kısa bir süre önce hırkasını çıkarıp Hz. Ömer ile Hz. Ali'ye teslim ederek, Medine'ye kadar geldiği halde görüşemediği Veysel el-Karanî'ye vermelerini vasiyet etmişti¹². Hz. Ömer'in hilâfeti zamanında hacca giden Veysel el-Karanî halife ile görüştüktan sonra, Kûfe'ye yerleşti¹³. Hz. Ömer ile Hz. Ali'nin, Veysel el-Karanî'ye Medine veya Kûfe'de ya da Yemen'deki Karen'e giderek Hırka-ı şerif'i teslim edip, Hz. Peygamber'in vasiyetini yerine getirdikleri anlaşılmaktadır¹⁴. Veysel el-Karanî'den, Hz. Peygamber'in tavsiyesiyle Hz. Ömer'in dua talebinde bulunması, onun Sıffîn Savaşı'na (37/657) Hz. Ali'nin saflarında katılması, ilk halifelerle yakın münasebette olduğunu göstermektedir. Hz. Ali'yle birlikte olduğu Sıffîn Savaşı'nda şehit olduğu hususunda genel bir kanaat olmakla beraber, onun Hz. Ömer zamanında Azerbaycan'a yapılan bir sefer esnasında vefat ettiğine dair rivayetler de vardır¹⁵.

Veysel Karani Hazretleri görmeden iman etmenin, vicahî (*yüz yüze*) muhatab olmadan duyarak, ihsan mertebesindeki samimiyeti ile, aşk ve teslimiyetin serfirâzı olmuştur. Hz. Peygamber'in

¹¹ El-Kuraşî, İbn Reddâd Şihâbüddîn Ahmed, Telhîsu Kavâidil-Vâfiye fî Asli Hükmi'l Hırka es-Sûfiyye, Süleymaniye Ktp, nr.:3747/11, v.:155^b; Şa'rânî, Abdulvahhâb, el-Envâr el-Kudsiyye fî Ma'arifeti Kavâ'idî's-Sûfiyye, tah.: Tâhâ Abdulbâkî Sürûr-es-Seyyid Muhammed İd eş-Şâfi'î, Kahire, 1962, I/50.

¹² Ferîdüddin el-Attâr, s.43.

¹³ İbn Sa'd, 6, 204-207; Halife b. Hayyât, s.146.

¹⁴ Ferîdüddin el-Attâr, s.43-44; Zebîdî, s. 27; Köprülü, s.11.

¹⁵ Halife b. Hayyât, s. 146; İbnü'l-Cevzî, 3, 56-57; İbnü'l-Esîr, I, 177; İbn Hacer, I, 361; Zehebî, Târih, 556-561.

“Tâbiînin en hayırlısı Üveys’tir”¹⁶ buyurduğu Veysel el-Karanî, Rasûl-i Ekrem’in hayatında müslüman olduğu halde O’nu göremeyen “muhadram” denilen tâbiînin büyüklerinden sayılmıştır. Veysel el-Karanî’nin Hz. Peygamber’i görmediği halde mânen terbiye edilip, kendilerine Peygamber Efendimiz tarafından mübarek hırkalarının vasiyet edilmesinden dolayı, Veysel Karanî’nin silsilesi Üveysiyye adıyla tanındığı gibi, Üveysîlik adı verilen bir tarikatın doğmasına da zemin hazırlamıştır¹⁷.

Türk-İslâm kültüründe tesbihçiliğin pîri Veysel el-Karanî kabul edilir ve bu mesleğin icra edildiği dükkânlara, “Besmeleyle açılır her gün bizim tezgâhımız / Hazret-i Veysel el-Karanî pîrimiz üstadımız” yazılı levhalar asılırdı¹⁸. Onun Hz. Peygamber’in Uhud Harbi sırasında mübarek dişlerinin şehid edildiğini duyunca, Efendimiz’e olan fart-ı muhabbetiyle otuz iki dişini kırdığı ve Rasûl-i Ekrem’in dişi ile beraber bu rakamı otuz üçe tamamladığı rivayeti sözlü kültürde meşhurdur. Tesbihle alâkalı bir yorum da şöyledir: “Mehbât-ı¹⁹ Esrar-ı Hüda Efendimiz Hazretleri’nin, tâbnâk-ı²⁰ Nebeviyesi, bizzat vücûd-u pâklerinden bu âlem-i şuhûda lemeyan edib, vücûd-u pâkleri hulâsâ-i kâinat olarak bütün hücreleri ve zerratıyla ezelden “tesbih-i Hüda” olduğundan, kendileri bizzat tesbih kullanmamışlar, amma “Ne güzel hatırlatıcıdır” diye teşvik etmişlerdir. Kendileri zâten bir an bile Zât-ı Bâri’i unutmadıklarından, hatırlamalarına ve hatırlatana da ihtiyaçları yoktu.”

Hırka-ı şerif ile ilgili en eski kayıtlar; hadis, siyer, tarih ve ensâb (*nesebler*) âlimi Muhammed b. Sa’d’ın, (ö. 230/845) tabakat kitaplarının ilki ve zamanımıza intikal edenlerin en eskisi olan et-Tabakâtü'l-kübrâ ile, kaleme alındığı devirden itibaren Sahîh-i Buhârî ile birlikte Kur’an-ı Kerim’den sonra en güvenilir iki kaynaktan biri kabul edilen Müslim b. Haccâc’ın (ö. 261/875) el-Câmiu's-sahih unvanlı eserlerinde yer alır. Bu eserlerde Veysel el-Karanî’nin menâkıbını anlatan Üseyr b. Câbir şu bilgileri kaydeder: “Elbisesi çizgili bir kumaştı. İnsanlardan kim onu görürse; “Acaba Üveys bu hırkayı (*bürde*) nereden buldu?” demekten kendini alamazdı.”²¹.

Veysel el-Karanî’nin vefatından sonra mirasçısı olmadığı için Hırka-i Şerif, kardeşi Şehâbeddin el-Üveysî’ye intikal etti. Daha sonra Hırka-i Şerif onun soyundan gelen aile tarafından muhafaza edildi. Aile bir süre Irak ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde ikamet etmiş ve burada meydana gelen bazı siyasî olaylardan sonra, aynı aileden Zîver el-Üveysî zamanında Kuşadası’na göç edip yerleşmişti. Hırka-i Şerif’in Kuşadası’na geliş tarihi tam olarak bilinmemektedir. Bununla birlikte ellerinde Hz. Peygamber’in hırkasının bulunması sebebiyle gittikleri her yerde aileye karşı daima hürmet gösteriliyor, devlet ve halk nezdinde büyük bir itibara sahip oluyorlardı. 1611 yılında I.

¹⁶ Müsned, 3, 480; İbn Sa’d, 6, 205.

¹⁷ Ferîdüddin el-Attâr, s.49; Zebîdî, s. 24-29.

¹⁸ Bozkurt, DİA, 40, 531.

¹⁹ Mehbât: “beht’den, şaşkınlık, hayranlık, mütehayyir, hayrette olan”.

²⁰ Tâbnâk: “parlak, ışıklı, münevver, ziyadar”.

²¹ Müslim, “Fezâ’ilü's-sahâbe”, 225; İbn Sa’d, VI, 206.

Ahmed'in isteği üzerine Üveys ailesi Kuşadası'ndan İstanbul'a gelerek yerleşti. Ailenin Yavuzselim civarına yerleştikleri kayıtları varsa da, halen Hırka-i Şerif Camii'nin kuzeydoğu yönünde Akseki Mescidi'nin karşısında bulunan bir evde ikamet ettikleri yolundaki bilgi daha doğru olmalıdır. Nitekim Sadrazam Çorlulu Ali Paşa'nın Hırka-i Şerif'in muhafazası için kâgir bir hücre ile bunun bitişiğine imaret ve çeşme yaptırdığı bilgisi bu hususu teyit etmektedir. İstanbul'a yerleşen Üveysî'lerin Hırka-i Şerif'i önce ikametgâhlarında, 18. yüzyılın başlarından itibaren de Çorlulu Ali Paşa'nın inşa ettirdiği hücrede ramazan aylarında ziyarete açtıkları bilinmektedir²². Sultan I. Abdülhamid'in Fatih semtinde, Hırka-i Şerif Camii'nin kuzey avlusuna tek odadan ibaret hususi bir hücre yaptırmışından sonra (1780) Hırka-i Şerif burada muhafaza edilmeye başlandı²³. Küçük Hırka-i Şerif Dairesi veya Eski Hırka-i Şerif Odası olarak anılan bu hücre II. Mahmud tarafından 1812'de yenilendi. Sultan Abdülmecid'in bu mübarek emanetin şanına lâyık bir cami ve ziyaret mahalli yaptırmaya karar vererek, aynı adla anılan camiyi 1851 tarihinde inşa ettirmiştir. Hırka-i Şerif, Fatih'te Hırka-i Şerif Camii'nin üst katında mihrabın üzerindeki hususi bir odada, Veysel Karâni Hazretleri'ne ait, kemer ve Efendimiz'in paşmak-ı şeriflerinden (keçe terliklerden) yapılmış dört terkli²⁴ serpuşlarıyla birlikte muhafaza edilmektedir.

Ziyaret kılsın ümmetler ridâ-i canbahâdır bu,
Cenâb-ı Üveys'e ihsan atây-ı Mustafa'dır bu.
Eşiğine şeref rûy-i siyâhın sür niyâz ile,
Makâm-ı hırka-i pâk-i Habîb-i kibriyâdır bu.

Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı

Hırka-i Şerif Câmii Efendimizin mîraca çıktıkları, Kudüs'te bulunan Kubbet'üs Sahra gibi sekizgen planlıdır. Veysel Karâni Hazretleri'ne hediye buyurdıkları "Hırka" da sekiz parça kumaştan

²² Tanman, DiA, 17, 378-379.

²³ Fikret Sarıcaoğlu, Kendi Kaleminden Bir Padişahın Portresi: Sultan I. Abdülhamid, s.32.

²⁴ Yahyâ Âgâh Efendi Fütüvve-i Esrâr-ı Tâc-ı Saadet ve'l-edeb adlı eserinde; "Kâdiri ve Nakşebendî tarikatı mensubları da dört terkli, yani dört parça çuha ve üzeri işlemeli destârlı "tac-ı edeb ve müjgânlı sikke-i zeheb" giyerlerdi" diyerek "Dört terk, anâsır-ı esmâ yani ümmehât-ı esmâ" denilen Allah'ın dört ismine delâlet eder. Tâc'ın önü "el-Evvel" ism-i şerifini; arkası "el-Âhir" ism-i şerifini; sağı "ez-Zahir" ism-i şerifini; solu ise "el-Bâtın" ism-i şerifini remzeder. Zira insan neş'eti hakîkati itibâriyle evvel, neş'et-i anâsır itibariyle âhir, sûretle zâhir ve ruhuyla bâtındır. Yani insan-ı kâmil dairesinde olduğuna işaret eder." izahında bulunurlar. "Bu dört terk, hakikat yolcusunun varlığından soyunarak "terk-i dünya, terk-i ukbâ, terk-i hestî (varlığı terk) ve terk-i terk" makamları üzerinde olmasına" işaret kabul edilmiş, bazı tâc-ı şerifler de her terk diliminde bir adedi yazılmak üzere "Şeriat, tarikat, mârifet ve hakîkat" ibarelerinin yer aldığı görülmüştür. Kâdirî ve Nakşî taclarında bulunan müjgân "kirpik" demektir. Sikkelerin kenârına hicab perdesi olarak ilâve edilen müjgân, sâlikin nazarını semaya çevirmedigine, aksine yolculuk sahrasında yüzünün yerde, nazarının ayakta, gönlünün cânânında olduğunu işaret eder (Yahyâ Âgâh Efendi, Tarîkat Kıyafetleri, Mehmed Serhan Tayşî s:41-54.)

müteşekkildir. Kur'an-ı Kerim'de "O gün rabbinin arşını sekiz melek (*hamelet'ül arş*) taşır" (*Hakka, 17*) ayetiyle beraber, mîracta ziyaret ettiği cennetin de sekiz kapısı olduğu muhtelif kaynaklarda zikredilir.

Hırka-i Şerif, Efendimiz'in (sav) mîracı sırasında üzerinde olduğu rivayet edilen hırkadır. Desenleri itibâriyle, yapılışı ve imalat tekniğiyle, Topkapı Sarayı'ndaki Hırka-i Saadet gibi "dokunmuş bir kumaştan" olmayıp, ilmî araştırma konusu olacak şekilde, işleme tekniği girift, zor ve kompleks bir yapıdadır. Bugün dahi bu incelikte böyle bir işlemenin yapılabilirliği şüphelidir. Hırka-i Şerif'in konservasyonu sırasında, bilim kurulu üyesi tekstil uzmanlarının görüşü de bu istikâmettedir.

Bir çok kaynakta Hırka-i Şerif'in yanlış olarak "yün" olduğu ifade edilir. Mikroskopik analizlerde tespit edildiği üzere "keten, pamuk ve ipek" bir arada kullanılmıştır. İnce dokunmuş ketenden iki kumaş arasında, binlerce küçük parçalar halindeki pamuk iplikler, birbirleri üzerinden ve altından geçerek desenleri teşkil ederler. Teşkil edilen desenleri bozmadan, altta ve üstte bulunan iki ayrı keten kumaş, bu küçük pamuk parçaları boyunca oluşturulan deliklerin etrafından, ince ipek ipliklerle birbirine rabtedilmiştir. Daire şeklindeki tesbit deliklerinin etrafında, halka teşkil eden ibrişimler, girift ve sarmal bir şekilde örülmüştür ki, bugün dahi bu katmanlı teknikte ve incelikte bir kumaşın, teknoloji kullanılsa da üretilmesinin mümkün olabileceği şüphelidir.

İçî ummân-ı vahdettir, yüzü sahrây-ı kesrettir,
Yüzün gören görür, ağıyar içinde yâr olur peydâ.

Niyâzi Mısırî Hz.

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Mikrobiyoloji ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı'nda 26 adet nûmune üzerinde, stereo-mikroskop ve optik mikroskopa yapılan incelemeler, analiz ve laboratuvar çalışmalarında, bakteriler ve mantarlara rastlanılmamış, geçen zamana rağmen bunlardan meydana gelen bir tahribatın olmadığı tesbiti yapılmıştır.

Efendimizin hırkası İslam San'atı ve Mimarisi çerçevesinde düşünüldüğünde, bu sanatların ortaya çıkışıyla alâkalı ip uçları vermektedir. İlk İslâm mimarisi eserleri olan, Kudüs'teki Kubbet'üs Sahra ve Şam Emeviyye Camii'lerinin mozaikleri ile, daha sonraki devirlere de uzanan, iki tezyini unsur ortaya çıkmıştır. Birincisi, gerçek şekillerin uslûblaştırılmasıyla atıflar yapıp, tabîi (*naturalistik*) şekillerin stilize edilmiş (*anti-naturalistik*) kombinasyonlar içinde kullanılması, ikincisi ise devamlılığı olan, sonsuzluğa atıf yapan çeşitliliktir²⁵. Birinci hicrî asırdan itibaren, Endülüs dâhil bütün İslam coğrafyasında, kısa zamanda olgunlaşmış halleriyle girift hendesî (*geometrik*) desenler, geometrinin en zor terkipleri halinde, bütün İslam mimarisi ve

---

²⁵ Richard Ettinghausen, *Islamic Art and Architecture: 650-1250*, s.19.

sanatlarında kullanılmaya başlanmıştır. Bu olgun çeşitliliğin bu kadar kısa zamanda, nasıl ortaya çıktığı, sanat tarihi açısından hep merak konusu olmuştur. Veysel Karâni Hazretlerine Efendimizin vasiyet ve hediye buyurdıkları hırka üzerinde, sonsuzluğa atıfta bulunan ilk örnek geometrik desenler, bizi bu konu üzerinde düşünmeye sevk etti.

Bir medeniyetin mahsulü olan sanat eserlerinin ortaya koyduğu te'lif ve terkiib, atıfta bulunduğu hakikat ile işaret ettiği tavır ve üslûb; kâinat şuuru, âlem idrâki, eşyaya bakış ve medeniyet tasavvurunu tasvir eder. Bu, müşterek zihniyet dünyası ve aidiyet hissi, mensub olunan medeniyet dünyasını tarifler. Bu suretle medeniyet inşası, hüviyet ve tarz-ı hayat halinde akseder.

Kamışlıktan koparıldığı için ayrılıklardan şikâyet eden "ney" gibi, nasıl insanın aslı bu dünyaya ait değilse, Kâbe de tevhidin ve Kudret'in derûnî mânâlarıyla yüklü, öte âlemin nişânesi olan kudsî bir yapıdır. İnsanlığın ilk mâbedi olan Kâbe'nin Hz. Muhammed (SAV)'e tekrar kible olarak ihdas edilmesi, Mûsevîlik ve Hristiyanlık gibi diğer semâvî dinlerin kiblesi olmakla beraber, İslâm'ın da ilk devrinde "*kible*" vaz'edilen Mescid-i Aksâ'dan Kâbe'ye dönüş, Hz. Muhammed (SAV)'in "*Hâtemü'l-Enbiyâ*", yâni "*Son Peygamber*", İslâm'ın da "*Son Hak Din*" oluşunun ilâhî bir teyididir. Efendimizin mîracının, Mescid-i Aksâ'ya seferi olan İsrâ hadisesi ile başlayıp, buradan mîraca çıkışı da bu hakikate işarettir.

İslâmi vahyin tevhid inancı; mânevi âlemin dünyaya yansıtılmasında yaratılmış şeylerin formlarını değil, maddenin özünde yansımaları bulan geometri ve ritmlerin, temel yapıların kullanıldığı, kemiyet değil keyfiyet ve şahsiyet ifade eden, müşahhas (*somut*) değil, mücerred (*soyut*) bir san'at idraki ortaya koymuştur. Türk- İslâm sanatı, maddeye asâlet kazandıran mücerred (*soyut*) bir san'attan öte, semâvî hikmetin akisleri olarak geometrik- matematik form ve diziler vasıtasıyla "kesret"i "vahdet"e (*çokluğu birliğe*) nisbet eden bir san'at idrâkidir.

Allah'ın âyetleri olan kâinat ve bütün yaratılmışlar böyle idrak edilince, fizik kimya, astronomi vs. gibi ilimler de, kudsiyet ifade eden "hikmet" olmaktadır. Bundan dolayıdır ki bir hadiste: "*Hikmet, mü'minin yitik malıdır. Nerede bulursa onu alır*" denilmektedir. İnsan, görünenin derûnunda perdelenmiş ilâhî ilmi fark ederek keşfedip yeni şeyler icad eder. İslâm san'atlarında "müşahhas" olan, "mücerred" olanı anlatmak içindir. Bunun edebiyatdaki karşılığı, "mecaz", "mazmun" ve "istiâre" dir. Gerçekte temâşâ edilen, kâinatın kendisi değil, ondaki ihsâsalar, nakışlar, nakıştaki öz ve hakikatidir. Her bir nakış, Allah'ın âyetlerinden bir "âyet"dir. Bu sebeple camilerde kullanılan nakışlar, nakış-nakkaş, sebep-müsebbib münasebeti açısından tercih edilmiştir. Bu sebeple tabiat; doğrudan değil, işâret ve atıfta temâşâ edilir. İnsanın varlığı, varlığın ve eşyânın bizzat kendisi, "Hak" ve "hakikat"le, "insan" arasında hicabların (*perdelerin*) en büyüğüdür. O yüzdendir ki, varlığın verâsına (*ötesine*), verânın verâsına (*ötenin ötesine*) işâretle, "fanilik" setredilir (*örtülür*), mutlaka "sonsuzluk" ve "bekâ"ya atıfta bulunulur. Nakıştan nakkaş murad olunur. Eşya, görüldüğü şekliyle kendi hakikatini insana göstermez.

Görünüşünden soyutlanıp, fânî olandan tasfiye edildikten sonra temâşâyâ lâıık hale gelir. Yaratılış gâyesini bilen insan için mekân, mekânsızlık âlemine açılan penceredir. İnsan da lâmekânı (*mekânsızlığı*) içine almış bir mekândır. Mekân cidarın içindeki boşluk, suretteki sîret, fenâdaki bekâ(yokluktaki sonsuzluk) telmihidir. Hakikatde şekiller, eşya ve bütün varlık, maddenin manâsına, sûretin sîretine, âfâkın enfüsüne aynadır. Vücut da "zaman" olmaz , "an" olur. *Zaman* îtibârî, *boyutlar* nâmütenâhidir (*sonsuzdur*)...

Bu anlayış İslâm san'atlarındaki teksîf, terhib, tecrîd şuûruyla üslûplaştırmayı (*stylization*) getirmiştir. Bu sebeple Türk- İslâm san'atları, tabiatta mevcut gizli geometriyi keşfederek, eşyanın özünde ihtimamla setredilmiş saklı dünyaları ve inşalarındaki geometriyi, tecrid üslûbuyla insanın idrakine takdim eder, Eşyaya-görünene, şahsiyet ve hüviyete, değerler üstü mana ve mahiyet kazandırır. Beşerin saflaşması (ıstifâ'sı) nasıl insanlığın burcu Hz. Muhammed Mustafa (*saflaştırılmış, seçilmiş*) (SAV)'de kemâle erdiyse, onun getirdiği dînin medeniyetinde de eşyaya bu saflaşma(ıstifâ') ve tecrîd penceresinden bakılmaktadır. Bu sebeple Batı'daki mânâsıyla –hakikatin değil, yalanın tezâhür ve terennümü olan- resim, heykel, tiyatro ve roman, İslâm san'atlarında hiç olmamıştır. Bunun yerine minyatür, hat, tezhib, temâşâ san'atları ve masallar vardır. Yâni şekil ve sûrete fâniliği kadar değer atfedip, mânâ ve sîreti tercih eden bir anlayış ve idrak tercih edilmiştir. Yüksek bir kültür ve medeniyet olan İslâm Medeniyeti'nde ve san'atlarında dünya ve eşyaya bu bakış; dünya ve âhiret dengesiyle hayat ve ölüm gerçeğini doğru kavrayarak, insanlığın refahının yanında, huzur ve saadetinin de fevkalâde önemli olduğunun ifadesidir²⁶.

Muhabbetden Muhammed oldu hâsıl,
Muhammed'siz Muhabbetden ne hâsıl.

---

²⁶Muharrem Hilmi Şenalp, "Cami Meselesi Işığında; Türkiye'nin Kültür ve Medeniyet Vizyonu Ne Olmalıdır?", 2012.

BİBLİYOGRAFYA

Ahmet Yaşar Ocak, Veysel Karanî ve Üveysîlik, İstanbul 1982;

El-Kuraşî, İbn Reddâd Şihâbüddîn Ahmed, Telhîsu Kavâidil-Vâfiye fî Asli Hükmi'l Hırka es-Sûfiyye, Süleymaniye Ktp, nr.:3747/11

Richard Ettinghausen, Islamic Art and Architecture 650-1250, New Haven and London, 2001.

Ferîdüddin Attâr, Tezkiretü'l-evliyâ (nşr. M. Edîb el-Câder), Dımaşk 2009;

Fikret Sarıcaoğlu, Kendi Kaleminden Bir Padişahın Portresi: Sultan I. Abdülhamid (1774-1789), İstanbul, 2001.

Halife b. Hayyât, et-Tabakat (nşr. Ekrem Ziyâ el-Ömerî), Riyad 1982;

Haşim Köprülü [Üveysî], Hırka-i Şerif ve Veysel Karanî, İstanbul 1975;

Hilmi Aydın, Hırka-I Saadet Dairesi ve Mukaddes Emanetler, İstanbul, 2004.

İbn Hacer, el-İsâbe (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd v.dğr.), Beyrut 1995;

İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-kübrâ (nşr. M. Abdülkadir Atâ), Beyrut 1990;

İbnü'l-Cevzî, Sıfatü's-safve (nşr. Mahmûd Fâhûrî - M. Revvâs Kal'acî), Beyrut 1979;

a. mlf., el-Vefâ bi-ahvâli'l-Mustafâ (nşr. Mustafa Abdülvâhid), Kahire 1996;

Kâşâni, Te'vilât-ı Kâşâniyye, Ankara, 1987.

Muharrem Hilmi Şenalp, *"Cami Meselesi Işığında; Türkiye'nin Kültür ve Medeniyet Vizyonu Ne Olmalıdır?"*, 2012.

Murtaza ez-Zebîdî, İkdü'l-cevheri's-semîn (M. Tâvî et-Tancî nüshası fotokopisi), İSAM Ktp., nr. 4622;

Mustafa Çağrı, "Muhammed (sav)", DİA, 30, 445;

M. Baha Tanman, "Hırka-ı Şerif Camii", DİA, 17, 378-379;

Mehmed Serhan Tayşî, Tarîkat Kıyafetleri, İstanbul, 2006.

Nebi Bozkurt, "Tesbih", DİA, 40, 531;

a. mlf., "Mukaddes Emanetler", DİA, 31, 108-109;

Necdet Tosun, "Üveysîlik", DİA, 42, 400-401;

Vâkîdî, el-Megâzî (nşr. M. Jones) , London 1965-66, III, 1108-1109;

Zehebî, Siyeru A'lâmi'n-nübelâ' (nşr. Şuayb el-Arnaût v. dğr.), Beyrut 1981-85;

a. mlf., Târîhu'l-İslâm: 'Ahdü'l-hulefâ'i'r-râşidîn (nşr. Ömer Abdüsselâm et-Tedmürî), Beyrut 1987;

KÂBE, UKAB, HIRKA VE NEFS-İ NÂTIKA

Hırka, Arapça “haraka” kökünden, “yırttı, deldi” fiilinden isimdir. “Harika” ve “harikulade” Arapçada “adet yırtan, olağanüstü” manasındadır. Kâbenin “sitâre” denilen perde-i hicabla mestur olmasıyla, “hırka” arasında da bir münasebet bulunmaktadır. Kâbe örtüsünün “Hac” da arefe günü değiştirilmesi de mânîdardır.

Kâbe’nin siyah örtüsü²⁷ “zât” sırlarının hicab perdesi, kenz-i mahfinin örtüsü, “Senin vücudun bir günahdır ki; ona başka günaha kıyas edilmez” kudsi hadisinde ifadelendirilen, varlık günahını örten nefis-i nâtika-i Muhammedî’nin nişânesidir. Bu sebeble Efendimiz “Ümmü’l İnsan”, onun muhatab olduğu Kur’an “Ümmü’l Kitab” dır. Bir hadiste beyan olunduğu üzere “İnsan ve Kur’an” bu sebeble “tev’em”, yani ikizdir.

Renksizlik rengi olan mechul siyah içinde, ilâhi nurdan bir nur-u beyzâ halk edildiğinde “kenz-i mahfi” (gizli hazine) bilinmeyen mechuliyet (bilinmezlik) malum oldu. O bilinmeyen, tanınmayan, bilinmekliğini dilediğinden, mechûliyetin ihâta ve derûnu nur-u beyzâ ile malum olduğundan, mechulün şuun-u avâlimdeki tecelli ve tezahürü, nur-u beyza ile bilinir oldu. Nur-u İlahî’den halkedilen nur-u beyza, bütün kâinatın ve varlığın o nurdan halkedildiği nur-u Muhammedî’dir. Ezelde nasıl mechuliyet içinde nur-u beyza halk edildiye, o nurdan halk edilen kâinatın kalbi olan Dünya’nın üzerinde, tam Beyt-i Mâmur’un irtisamında (izdüşümünde) Harem-i Şerîf’in ortasındaki siyah sitâreli Kâbe ve Hacer-ül Esved de, ebed ve ebeddeki ezel sırrının nişânesidir. Kâbe ve tavaf bütün remziyle; zât-ı mutlak olan Allah’a visal sadedinde “Azamet iz’arım, kibriya ridamdır” hadis-i kudsisinde ifadelendirildiği vechile kulun çıplak olarak, sadece üzerindeki iz’ar ve rida ile, Allah’ın kibriya ve azametine sığınarak “O’na döndürüleceksiniz” ve “Dönüş O’nadır” ayetlerinin bir tefsiri mahiyetindedir. Hz. Peygamber’in (sav), Hakkın rahmetine kavuştuğu esnada da üzerlerinde “iz’ar ve rida” bulunmaktaydı.²⁸

---

²⁷ Kâbe’nin örtüsü siyah olduğu gibi, Topkapı Sarayı’nda muhâfaza edilen, Kâb bin Züheyr’e hediye edilen, “Hırka-i Saadet” ile Efendimiz’in “Sancak-ı Şerîf”leri olan “Ukab” da siyahtır. Ayrıca tasavvufta yedi letâifin sonuncusu olan, Muhammedî makam “nefis-i nâtika”nın nuru da siyahtır. Astronomide (Hey’et ilminde) “el-ukab” Koç Burcu’nun kuzeyinde bulunan Kartal Takım Yıldızı’nın adıdır. Kartal Takım Yıldızı’nın üç parlak yıldızı olup târihimizde daha sonra üç hilâl olarak remzedilmiştir. “Ukab” Allah’ı zat, sıfat, esma ve efal zaviyesinden idrâk eden kâmil imanı remzeder. Arapça ‘Nas’al-ta’ir (uçan kartal), farsça şâhin târâzen (kapan şâhin) diye anılır. En parlak yıldız olan ve Latince’de Alfa olarak bilinen yıldız, Avrupa yıldız haritalarında “Attair” veya “Atair” adını taşır, İslâm kültüründe “Attar” dır. Bunun karşısında “Şalyak” takım yıldızı, astronomi haritalarında “Vega” diye geçen “el Nasr’al Vâki ” (düşen kartal) yıldızı bulunur. Bunların İslâm kültüründe “Nübüvvet” ve “Velâyete” yani “risâlete” kinâye olduğu rivayet olunur.

Tarih içinde Hititlerden, Romalılara, Almanlardan Arnavutlara kadar çok farklı kültürler tarafından sahiplenilmiş eski bir sembol olan çift başlı kartal, Selçûkilerde de Efendimiz’in iki cihan serveri olduğunu ifâde sadedinde “Ukab’a atfen” kullanılmıştır. Bir başının doğu, diğer başının batı hakimiyeti manasına geldiği rivayet olunur. Din ve devlet, fenâ ve bekâ ile dünya ve ahiretin tek bedende bir anda tutulup idare ve idamesi manaları da verilmiştir.

²⁸ Buhârî, Fardû’l-Humus, 5; Müslim, Libas, 35.

HIRKÂ-I ŞERİF ZİYÂRETİ VE BİR GELENEK

Destmâl (mendil);

**“ Muhabbetden Muhammed oldu hâsıl,
Muhammed’siz muhabbetden ne hâsıl ”**

diyerek, bütün muhabbetini Peygamberine izâfe eden bir medeniyetin Peygamber sevgisinin sembolüdür.

Topkapı Sarayı’nda Hırkâ-ı Saâdet ziyâreti protokolüne dâhil kimseler Mübârek Hırkâyı ramazanın 15.günü padişah nezâretinde ziyâret ederlerdi. Hırkâ-ı Saâdet Dairesi, pâdişahın iştirak ve nezâretinde gülsuyu ile temizlendikten sonra, Hırkâ-ı Saâdet ziyâreti yapılarak, destimaller Hz. Peygamber’in Hırkaları üzerine arada başka bir şey olmadan serilip, üstün öpülür ve ziyâretin hâtırası olarak saklanırdı. Hırkanın yalnız yakası sağ omuz başından öpülür, dudak bu suretle Hırka’nın kumaşına değmezdi. Daha önce, hazırlanarak üzerine ahşap kalıplarla çeşitli beyitler ve ibâreler basılan bu tülbentler, öpenler tarafından alınıp saklanır ve hemen bütün sâhipleri tarafından, sarık, fes vs. içinde başta taşınır, öldüklerinde ise gasilden sonra göğüslerine konularak, birlikte defnedilmeleri vasiyet edilirdi. Ayrıca bazı tarikatların biat merasiminde, şeyhin müride inâbe vermesi sırasında, birbirlerinin tuttıkları sağ elleri üzerine de örtülürdü.

Efendimiz tarafından, Hz.Ömer ve Hz.Ali vâsıtasıyla Veysel Karâni Hazretleri’ne vasiyet edilerek hediye edilen ve Rasûlullâh’ın mîracta giydiği rivayet edilen Hırka-ı Şerif ise, Vâlîde Sultan tarafından ziyârete açılır; Osmanlı devlet erkânı Topkapı Sarayı’nda mukaddes emânetler dâiresindeki Hırkâ-ı Saâdet’in ziyâretinden sonra, Hırkâ-ı Şerif Câmii’ne gelerek Hırka-ı Şerifi ziyâret ederlerdi.

Bugüne kadar üç ayrı destimal çeşidine rastlanılmış, muhtelif zamanlarda destimaller üzerine şu beyit ve kıtalar yazılmıştır:

- 1. “ Hırkâ-i Pâk-i Rasûl’e mesh olunmuş destmâl
Bûy-i feyz ihsân ider pirâhen-i Yûsuf misal ”**
“Rasûlullâh’ın pak hırkasına sürünmüş bu destmâl
Yûsuf’un gömleği misali , etrafa feyz kokuları ihsan eder ”
- 2. “ Hırkâ-i Pâk-i Rasûl’ü verd-i sadberk et hayal
Ravzasından bir varakdır ol gülün bu destmal ”**
“ Rasûlullâh’ın pak hırkasını açılmış bir gül olarak et hayal,
O Gül’ün gül bahçesinden bir gül yaprağıdır bu destmal.”
- 3. “ Hırkâ-i Hazret-i Fahr-i Rasûl’e
Atlas-ı çerh olamaz pây-endaz
Yüz sürüp zeyline takbil ederek
Kıl şefi’-ül ümeme arz-ı niyaz ”**
“ Fahr-i Rasûl Hazretleri’nin hırkasına,
Feleklerle (yıldızlarla) dolu gökyüzü atlası ölçü olamaz.
Yüz sürüp kenârına hürmetle öperek,
Ümmetine şefaât edene niyâzını arz eyle. ”